

OBRIM EL CONEIXEMENT

Mireia Duran i Passola

mestra de primària a l'escola Nostra Llar de Sabadell
professora associada de la Universitat Autònoma de Barcelona

«Il s'agit du savoir sur les livres, mais aussi du savoir dans les livres.»

Le savoir des livres,

Nicole Cardinal, Jean-Pierre Côté i Antoine Del Busso

Ladquisició del coneixement és l'acció o el resultat d'entendre completament allò que s'està estudiant; per tant, necessitem captar l'atenció dels infants embolcallant-los amb llibres que els ho permetin. En general entenem que els llibres de coneixements són aquells que són de no-ficció, però la realitat és que afortunadament, en aquests moments i cada vegada més, la frontera s'esvaeix. No només perquè dels llibres ficcionals en podem extreure molts aprenentatges, sinó també perquè als llibres entesos com a llibres de coneixements la ficció també hi entra, i sovint de manera molt encertada.

Aquest fet dificulta la classificació dels llibres amb precisió. Des de la xarxa de biblioteques públiques indiquen que «és difícil fer unes pautes per decidir quan un llibre ha d'anar a coneixements o bé a imaginació, són llibres de descoberta que tenen molt poca informació sobre el tema. Hi ha punts de vista diferents entre els professionals, per això s'han esbossat uns mínims criteris que permetin acostar opinions a l'hora de prendre la decisió i evitin haver de replantejar-se sovint la classificació del llibre». Segons Leroy Gutiérrez i Blanca Strepponi, creadors del blog *Sobre Edición*, hi ha tres classificacions possibles dels llibres de coneixement: amb relació al binomi coneixement-ficció, segons el grau d'informació o bé segons la relació informació-imatges.

Si ens centrem en la relació coneixement-ficció, podem trobar el llibre informatiu pur (el més proper a la no-ficció, seria el que entenem com a llibre de coneixement clàssic proper a l'adult), el llibre informatiu narratiu (la ficció és el vehicle del coneixement i condueix a la no-ficció) i el llibre de prosa informa-

tiva (novel·la que condueix a la informació, com podria ser, per exemple, la novel·la històrica).

Si la mirada se centra en el grau d'informació, trobem els breviaris (llibres introductoris), els manuals (expliquen procediments al lectorat, a qui se suposa amb certs coneixements) i els llibres especialitzats (pressuposen expertesa).

Ara bé, si ens centrem en tot allò que el llibre ens aporta visualment, trobem els llibres amb registre documental (amb fotografies), els llibres il·lustrats i els llibres mixtos (combinen fotografia i il·lustració). Les possibilitats que aporten les imatges dels llibres de coneixement són molt àmplies, ja que faciliten diferents capes de lectura, i d'aquesta manera s'adapten a una gran diversitat de lectors.

Rebeca Abellán i Mireia Gonzalvo, bibliotecàries de la secció infantil de les biblioteques de Sant Quirze del Vallès¹ i de la biblioteca Gabriel Ferrater de Sant Cugat del Vallès respectivament, expliquen que han observat que la tendència és seleccionar els llibres amb imatges reals (fotografia) o bé que tenen les il·lustracions vistoses, impactants, amb colors vius i llampants. El dibuix estereotipat, arrodonit i endolcit ha passat a la història, els infants busquen allò que els sorprèn i que els atrapa, sovint amb *pop-ups*, pestanyes o finestres. Segons el seu criteri, aquestes predileccions probablement són fruit de la influència d'internet, ja que hi ha un cert paral·lelisme entre aquests recursos i la superació de pantalles que els proporciona la xarxa.

L'avantatge del llibre de coneixement sobre internet, tal com explica Garralón (2013), és que ofereixen la informació organitzada, dissenyada i pensada

per als infants, i si són llibres de qualitat, els ajuden a connectar amb els seus coneixements previs sobre el tema de consulta. Tal com aquesta autora indica, el que està clar és que si el llibre és atractiu i interessant per a l'adult, també ho és per a l'infant.

En general tenim la concepció que aquesta tipologia de llibres no es llegeixen seqüencialment com ho fem amb els llibres ficticials, però la família d'àlbums de coneixements ha canviat aquesta mirada.

Els àlbums de coneixements són el resultat d'hibridar el concepte d'àlbum il·lustrat amb el llibre de coneixement. Solen ser de gran format per convidar els infants a compartir-los i les il·lustracions hi tenen un paper important, mentre que el text orienta el lector en la direcció que ha de seguir per poder-lo llegir. Els textos que proposen els àlbums de coneixements contenen elements discursius molt diversos, com poden ser l'explicació i la descripció, però també l'exemplificació o bé la seriació i la comparació. Aquests grans formats i la cura de cada detall conforma un ventall de possibilitats cada vegada més gran i més atractiu, amb unes edicions d'una qualitat impecable.

I a l'escola, què i com ho fem?

El llibre de coneixement és un tresor que sovint, a les escoles, de manera involuntària, preservem dels infants, ja que els dificultem la via d'accés directe deixant-lo reposar a la biblioteca del centre o bé a les biblioteques d'aula. És evident que a les biblioteques n'hi ha d'haver, el problema és si ho limitem només a les biblioteques. Com a docents hem de dessacralitzar aquesta tipologia de llibres i hem d'aprendre a no censurar les possibilitats dels infants a l'hora d'escol·lar el corpus.

Aquests llibres ens han de servir per conèixer, però també per reflexionar, investigar, descobrir i preguntar. Són un tresor per explorar que genera una riquesa inesgotable si aconseguim despertar l'interès, la capacitat de descobriment, la curiositat o la fascinació dels intrèpids cercadors. Per tant, per parlar de llibres de coneixement de qualitat hem de tenir present que no només han de ser útils, sinó que també han de seduir el lectorat.

“ Els àlbums de coneixements són el resultat d'hibridar el concepte d'àlbum il·lustrat amb el llibre de coneixement. Solen ser de gran format per convidar els infants a compartir-los i les il·lustracions hi tenen un paper important, mentre que el text orienta el lector en la direcció que ha de seguir per poder-lo llegir. ”

No podem tancar les expectatives ni abaixar-les respecte al nivell lector, ja que sovint subestimem la capacitat dels infants a l'hora d'aprendre sobre temes que els interessin. Els llibres i àlbums informatius de qualitat han de fer servir un llenguatge assequible i senzill (cosa que no vol dir simple) tot i tenir un contingut complex. L'experiència ens porta a descobrir infants que s'especialitzen en motors, robots o dinosaures, explicant aspectes que sobrepassen amb escreix el llindar de coneixement dels docents. Per aquest motiu hem de tenir present que els llibres de coneixement no tenen edat i que hem d'ampliar les nostres mires a l'hora de decidir quins llibres fem accessibles a l'alumnat.

Hem de pensar que els infants, per naturalesa, mostren curiositat i ganes de saber, i per tant és feina dels docents sa-

ber estirar aquest fil i conduir aquests interessos a models superiors de coneixement a través de possibilitats diversificades.

La temàtica disponible és molt àmplia, però podem agrupar-la en coneixements sobre animals, plantes, cos humà, planetes i sistema solar (geologia), vehicles, professions, paratges i llocs (atles), arts, història i personatges històrics, tecnologia, etc.

...

... Des de l'escola podem, en funció del projecte o tema que s'estigui tractant, portar a l'aula una maleta de contes especialitzada, que es pot escollir segons el criteri personal o demanar maletes temàtiques a les biblioteques públiques. Rosa Sensat també ofereix un catàleg de recomanacions per temes «amb una bona tria de llibres que ens permeten abordar-los des de diverses perspectives però sempre amb l'objectiu de fer-ho de manera constructiva i crítica, i no pas adoctrinadora o dogmàtica».

Però si el que volem és generar coneixement a partir de la mateixa curiositat natural dels infants, a més a més és recomanable crear petits racons, ambients o centres d'interès en qualsevol espai de l'escola, des de la recepció a un replà de l'escala o bé un passadís. Per exemple: si posem una pila de maletes en un petit espai, les podem acompanyar de diversos atles o llibres de viatges. Si el que proposem són abecedaris, podem acompanyar-los de lletres o materials per configurar paraules.

Quan busquem un espai on presentar minerals i roques, a més d'acompanyar-lo amb una lupa i altres estris necessaris, hi podem afegir els llibres de consulta per arribar a identificar els diferents materials proposats.

Si l'espai és d'exterior, fàcilment hi podem incorporar llibres temàtics sobre plantes, animals o jocs a l'aire lliure. No tinguem por de posar llibres en espais on tradicionalment no n'hi ha hagut; és essencial que el coneixement s'incorpori en la quotidianitat

de tots els moments d'escola. Tinguem present sempre que la ficció ens pot servir de vehicle de coneixements igual de potents, i que és una entrada al tema de vital importància. Per exemple, en cas que vulguem treballar el cicle de les plantes, llibres com *El secreto* d'Éric Battut o *Què ens cal?* de Gianni Rodari ens aportaran la informació bàsica de manera entrañable i lúdica com a punt de partida d'una investigació més profunda.

Quan volem presentar un espai d'animals (amb èxit assegurat), només cal simular un terrari amb rèptils o un petit bosc amb mamífers per acompanyar-los dels llibres que ens interressi mostrar. Pensem que la ficció ens pot acompanyar també en aquest cas de manera explícita, amb exemplars que ens condueixen al model d'ésser viu de la mà de *Guji Guji*

de Chen Chih-Yuan o *Coco i Piu* d'Alexis Deacon, per exemple.

En espais on es treballi la construcció, podem afegir llibres d'arquitectura, de disseny, de construccions de diferents etapes de la història o de diferents indrets.²

Els entorns artístics ens permeten mostrar llibres de pintura o de grans autors si els acompanyem de materials naturals que representin la temàtica de l'autor, però també podem fer una composició de diferents corrents i presentar-los amb materials de creació i producció artística.

En qualsevol cas, el que cal preservar és l'estètica, la gran assignatura pendent de molts centres educatius, i fer servir sempre materials naturals com la fusta, el vidre, el vímet, el metall, etc. Per tal de fer-ho atractiu ha de ser agradable, confortable, accessible i pràctic, a més de bonic i acollidor. ●

1. En procés de concurs per decidir el nom.
2. Fotografies de les escoles Nostra Llar (Sabadell), El Martinet (Ripollet) i La Tarlatana (Sabadell).

